

**The Jewish View
of Christianity:
Is It Idolatry?**

Source Sheets
Rabbi Efrem Goldberg
reg@brsonline.org

מִשְׁנָה (אֲוֹדָן זָרָא) MISHNA (AVODAN ZARA)

Mishnah The Mishnah records various restrictions that apply to a Jew's transactions with idolaters: During the three days preceding the festivals^[1] of idol worshipers – לפני אִידוֹתָם של עֹבְדֵי בֹכָבִים שלֹשָׁה יָמִים – it is forbidden to transact business with them,^[2] – לְהַשְׁאִילָן – to lend them articles, – וְלִלוּת מֵהֶן – to lend them money – וְלִשְׂאוֹל מֵהֶן – or to borrow articles from them, – לְהַלוּתָן – or to borrow money from them,^[3] – לְפָרֵעַן – to repay a debt to them, – וְלִפְרוּעַ מֵהֶן – or to accept payment of a debt from them.^[4]

A dissenting view is cited with respect to this last law:
R' Yehudah says: – נִפְרָעֵן מֵהֶן – We may accept payment from them – מִפְּנֵי שְׂמִיּוּצָר הוּא לוֹ – since this causes [the payer] distress.^[5]

The first opinion counters:
[The Sages] replied to him: – אָף עַל פִּי שְׂמִיּוּצָר הוּא עֲכָשִׂיו – Though it causes him distress now, שָׂמַח – he rejoices afterwards, since he is free of his obligation.^[6]

גְּמָרָא (אֲוֹדָן זָרָא) GEMORA

The Gemara qualifies the Mishnah's prohibition against commerce with idolaters three days before their pagan festivals:
Shmuel said: – אָמַר שְׂמוּאֵל – In the Diaspora it is forbidden to do business with idolaters only on the festival itself.^[21]

רַבִּי (אֲוֹדָן זָרָא) RABBI (1040-1105)

לְשׁוֹן הַד"ג וְהַד"ג כֹּלֵה שָׂמַח: בְּגוּלָה
 אֵין אֵינוּ יוֹלִים לְהַעֲמִיד (א) עֲלֵמֵנוּ
 מְלִישָׁא וְלִתְּנֵן עִמָּהֶם שְׂבִימָהֶם אֵינוּ
 יִשְׁבִּין וְפִרְסָתָנוּ מֵהֶן וְעוֹד מִשּׁוּם יִרְאָה:

סַנְהֶדְרִין (אֲוֹדָן זָרָא) SANHEDRIN

The Gemara now analyzes another statement of the Baraisa:
The Baraisa stated: – וְלֹא יִגְרוּם לְאַחֵרִים שִׁדְרָוּ בְּשֵׁמוֹ וְשִׁקְיָמוּ בְּשֵׁמוֹ – NOR CAUSE OTHERS TO VOW IN ITS NAME OR TO SWEAR IN ITS NAME.
This supports a ruling of Shmuel's father. – מְסִייעָא לִיה לְאַבוּהַ דְּשְׂמוּאֵל – For Shmuel's father said:
It is forbidden for a person to make a partnership with an idolater, – אָסוּר לְאַדָּם שִׁיעֶשָׂה שׁוּתְפוּת עִם הָעוֹבֵד בֹּכָבִים שְׂמָא יִתְחַיֵּיב – lest [the idolater] become obligated to swear to him concerning a monetary dispute – וְנִשְׁבַּע בְּעִבְרַת בֹּכָבִים שְׁלוֹ – and he will swear by his idol, – וְהוֹרָה אֲמֹרָה „לֹא יִשְׁמַע עַל-פִּיהִי“ – and the Torah has stated:^[11] *Nor shall it be heard through you.*^[12]

Tosafot, Sanhedrin 63b

Rabbeinu Tam: It is permissible to [cause a gentile's oath through litigation with one's non-Jewish partner because] today all swear in the name of the saints to whom no divinity is ascribed. Even though they also mention God's name and have in mind, in any event no idolatrous name is actually said, and they also have the Creator of the world in mind. Even though they associate (*shituf*) God's name with "something else", we do not find that it is forbidden to cause others to associate (*shituf*), and there is no issue of placing a stumbling block before the blind [by entering into litigation with the non-Jewish business partner, thereby causing him to take an oath] because the Sons of Noah were not warned about it.

תּוֹסֵפוֹת (אֲוֹדָן זָרָא) TOSAFOS (1100-1171)

רַב – ר' יצחק ק' אביר

אָסוּר נֶחֱדַם שִׁיעֶשָׂה שׁוּתְפוּת •
 אָמַר ר' שְׂמוּאֵל כִּי־שׁ
 שְׂבִיעַ עֲלֵמָה דְּאֵין לְקַבֵּל הַיְמוֹת וְר"ח
 אֲמַר מִתַּר לְקַבֵּל הַיְמוֹת הַשְּׂבִיעַ קוֹדֵם
 שׁוֹפֵסִיד כְּדֹאמַר בְּפ"ק דְּמֵס"ע"ג (דף ו:)
 דְּמֵלְתָה ע"פ כְּפִרְעִין מִמֵּט מַשְׁנֵי שְׂרָוּ
 כְּמִנְיַל מִידֵם וְלֹא חִיִּישִׁין דִּילְמָא אֲוִיל
 וְמוֹדָה וְהֵע"ג דְּהֵתָם סַפְקָ וְהֵכָא
 וְדִא מ"מ בּוֹמֵן הוּא כּוֹלֵן נִשְׁבַּעִים
 בְּקִרְשֵׁים שְׂתָן וְאֵין תּוֹפְסִין עִמָּהֶם
 אֵלֶּיָהוּ וְהֵע"פ שְׂמָה שְׂמוֹכְרִין עִמָּהֶם
 כִּי־שׁ וְכוּנְתָם לְדַבַּר אַחַר מ"מ אֵין זֶה
 שֵׁם עֲבוֹדָת בֹּכָבִים גַּם דְּעָתָם לְעוֹשֵׂה
 שְׂמִים וְהֵע"פ שְׂמֵתָפִין שֵׁם שְׂמִים
 וְדַבַּר אַחַר לֹא אִשְׁכַּחַן דְּאִסוּר לְגַרְמֵם
 לְאַחֵרִים לְשַׁקָּה וְלִפְנֵי עוֹר לִיכָא דְּבִנֵי
 נַח לֹא הוֹחֵרוּ עַל כִּי*:

The Edomites (Christians) are idol worshippers ... Sunday is their festival day. Therefore, in the land of Israel one cannot transact business with them every Thursday and Friday, needless to say on Sunday itself which is prohibited everywhere. The same is the case in each of their festival days.

ג' היה ארון של אותן עכו"ם ימים הרבה שלשה או ארבעה או עשרה כל ארון הימים כיום אחד דין וכולן אחריו ועם נ' ימים לפניו (ד' כנענים עובדי כו"ם הם יום ראשון הוא יום אדם. לפיכך אמר לתת ולשאת עמהם בארץ ישראל יום חמישי ויום ששי שכל שבת ושבת ואין צורך לומר יום ראשון עצמו שהוא אמר בכל מקום. וכן נודעין עמהם בכל ארציהם: ה' יום שמחמסין בו

LETTER TO YEMEN

RAMBAM (7) כ"ה ג' תשנ"ו

After that there arose a new sect which combined the two methods, namely, conquest and controversy, into one, because it believed that this procedure would be more effective in wiping out every trace of the Jewish nation and religion. It, therefore, resolved to lay claim to prophecy and to found a new faith, contrary to our divine religion, and to contend that it was equally God-given. . . .

The first one to have adopted this plan was Jesus the Nazarene, may his bones be ground to dust. . . . He impelled people to believe that he was a prophet sent by God to clarify perplexities in the Torah, and that he was the Messiah that was predicted by each and every seer. He interpreted the Torah and its precepts in such a fashion as to lead to their total annulment, to the abolition of all its commandments and to the violation of its prohibitions. . . .

Quite some time after, a religion appeared the origin of which is traced to him by the decedants of Esau, albeit it was not the intention of this person to establish a new faith. . . .

After him arose the Madman (Mohammed) who emulated his precursor since he paved the way for him. But he added the further objective of procuring rule and submission, and he invented his well known religion. All these men purposed to place their teachings on the same level with our divine religion. But only a simpleton who lacks knowledge of both would liken divine institutions to human practices. Our religion differs as much from other religions for which there are alleged resemblances as a living man endowed with the faculty of reason is unlike a statue which is ever so well carved out of marble, wood, bronze or silver. When a person ignorant of divine wisdom or of God's works sees the statue that superficially resembles a man . . . he believes that the structure of the parts of a statue is like the constitution of a man, because he is deficient in understanding concerning the inner organization of both. . . .

[ד'] אמרו מה הוא לידך נשם. שיעשה לך ללכת ממנו לחלוטו. לפי שאמר בתחלת להבט לעיר שיש בה עבודה זרה. כל שכן לומר בה. וכל שכן לומר בה. חזניות מעוסרות. התגית המקושטות באיזה מין ממיני הקשוחים. לפי שלא קשטום אלא לעבודתו זרה. ולפיכך כל מה שיש בהו אמר בהגיה. ולפיכך צריך לדעת שכל עיר מערי ומערי הגזירות יישלחם בה במה כלומר בית המלחם יי שועה בית עבודה זרה בלי ספק. וזרי אותה העיר אמר לעבוד בה כהמבנה כל שכן לומר בה. אלא ה' מטר אותנו בידים שגגור בעריהם בעל כרחנו י' לקיים דברו ועבודתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ חנוכי. ואם כך הוא דין העיר כל שכן דין בית עבודה זרה עצמו שנכמעט אמר לראותו וכל שכן לקרב אליה. קל העמר להבט לתוכו.

RAMBAM (8) נחמך (ה' ח' כ"ד)

שומעיהם הלכת מלמך סייא

The following is the uncensored version of the end of Kings, h. XI.*

But if he does not meet with full success, or is slain, it is obvious that he is not the Messiah promised in the Torah. He is to be regarded like all the other wholehearted and worthy kings of the house of David who died and whom the Holy One, blessed be He, raised up to test the multitude, as it is written, "And some of them that are wise shall stumble, to refine among them, and to purify, and to make white, even to the time of the end; for it is yet for the time appointed" (Dan. 11:35).

Even of Jesus of Nazareth, who imagined that he was the Messiah, but was put to death by the court, Daniel had prophesied, as it is written, "And the children of the violent among your people shall fit themselves up to establish the vision; but they shall stumble" (Dan. 11:14). For has there ever been a greater stumbling than this? All the prophets affirmed that the Messiah would redeem Israel, save them, gather their dispersed, and confirm the commandments. But he caused Israel to be destroyed by the sword, their remnant to be dispersed and humiliated. He was instrumental in changing the Torah and causing the world to err and serve another besides God.

But it is beyond the human mind to fathom the designs of the Creator; for our ways are not His ways, neither are our thoughts His thoughts. All these matters relating to Jesus of Nazareth and the Ishmaelite (Mohammed) who came after him, only served to clear the way for King Messiah, to prepare the whole world to worship God with one accord, as it is written, "For then will I turn to the peoples in pure language, that they may all call upon the name of the Lord to serve Him with one consent" (Zeph. 3:9). Thus the Messianic hope, the Torah, and the commandments have become familiar topics of conversation (among the inhabitants) of the far isles and many peoples, uncircumcised of heart and flesh. They are discussing these matters and the commandments of the Torah. Some say, "Those commandments were true, but have lost their validity and are no longer binding"; others declare that they had an esoteric meaning and were not intended to be taken literally; that the Messiah has already come and revealed their occult significance. But when the true King Messiah will appear and succeed, be exalted and set up, they will forthwith recant and realize that they have inherited naught but lies from their fathers, that their prophets and forefathers led them astray.

ד ואם יצמוד מלך מביט דוד הנהגה בתורה ועוסק במקצו כדוד אביו. כפי תורה שבכתב ושבעל פה, וכיוף כל-ישנה לילך בה ולסוק בדקקה וילתם מלממות היי - קרי זה בקובת שהוא משיחיי. אם עשה והזליתם וננה מקדש במקומו וקבץ נדתי ישראל - קרי זה משיח בנבאי, וישמך את-העולם בלו לעבוד את-ה' בנסד, שגאמר: כי אז אהפך אל-עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שקם אחד (מנח"א ג' טו). ואם לא הולכים עד פה, או נהרגו, בידי עשינו זה שהבטיחה עליו תורה, בקרי הוא בכל מלכי בית דוד השלמים ונקשרים, שמתו. ולא העמידו הקב"ה אלא לגסות בו רבים, שגאמר: ומן-המשפילים יקשלו, לצרוף בקם, ולקרר וללכנ עד-עת קץ, כי עוד למועד והיאל יב' (ט).

אף (ישוע הנצרי), שדיקה שיהיה משיח ונהרג בבית דין, קבר נתקף בו דניאל, שגאמר י"י: יבני קריצי עמה בשאו להעמיד סונו ונקשלו. ובי יש משול גדול מזה, שקל הנביאים דברו-שקשים גואל ישראל ומושיעם, ומקבץ נדתיים וקסוק מצותן, וזה גרם לאבד ישראל פתרה, ולפזר שאריתם ולהשפילם, ולהתחליף התורה ולהטעות רב העולם לעבוד אלוהם מבלעדי ה'. אלא מהשכות בורא העולם אין פס האדם להשיגם, כי לא דרכינו דרכיו, ולא מהשכותינו מהשכותיו, וכל הדברים האלו שלגשוע הנצרי ושל זה יי: ה'שקמאלי שצמד אחריו אינו אלא לזר דר"י לשלף מששים. וילסון העולם בלו לעבוד את ה' בנסד, שגאמר: כי אז יי אהפך אל אתו-עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שקם אחד. בידי. קבר נתמלא העולם בלו מדברי המששים ומדברי התורה, ומדברי המצות, ופשטו דברים אלו באיים רחוקים, ובקצים רבים צרלי-לב, והם בושאים ונותנים בדברים אלו ובמצות התורה, אלו אוקרים: מצות אלו אמת היו ובקר

אסור לראות וזוהי עושה... משום דלחיל ציוס אידו ומודה לעבודה כוכבים ממוך לשנוי משמע ש'ר"ל אף ממוך וממך וקשה על מה סמוי העולם לשאת ולתת ציוס איד העבודה כוכבים עמהם נהי דרוז אידיהם מן הקדושים המ"מ ככל שצוה יום אחד יש להם דלרבי ישמעאל (לקמן י.) לעולם אסור ואין לומר דהיינו טעמא משום (חולין י:.) עובדי כוכבים שח"ל לאו עובדי עבודה כוכבים אלא מנהג אבותיהם צידם דהא אחר שמואל בגמ' (לקמן י:.) בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד משמע דהוה אסור מיהא אסור לכך כראה שרי משום איבה כדאמר בגמ' (סע דף י:.) גבי ר' יהודה נשיאה דשדר ליה ההוא מינה דנירל קסריינה ציוס אידו אחר היכי אישעיד לא אושקליה הויה ליה איבה מיהו אין משם ראה גמורה דשמא לאו משום איבה ליטחרי אלא היה נוטל ענה כינר יששה שלא יהיה לו איבה וזוהי אי טעמא משום איבה מינה להלוותם ולהשאלים ולפרעם כשהעובד כוכבים תובע חובו אבל לשאת ולתת עמהם דהיינו ממוך וממכר מאי איבה איבה

וכי לא יוכל ישראל לומר איני נרין עתה למכור ולקנות וכן לשאלו ללוות ולפרוע מה ידע העובד כוכבים שמינה משום אידו לכך נראה דטעם ההיבחר משום דעבדו קים לן בגוייהו דלא פלחו לעבודה כוכבים ומהאי טעמא שרי לקמן בפ"ב (דף סה.) רב יהודה דשדר ליה קורבנא לאצידירנא ציוס אידו אחר קים לי בגוייהו דלא פלחו לעבודה כוכבים וכן רבא (סע) דשדר ליה קורבנא לרב שיך ציוס אידו אחר קים לי בגוייהו דלא פלחו לעבודה כוכבים א"י יש לממוך דההוא דתנא דתנא וישלמי על תמתי' דאסור לשאת ולתת תני דנ"א צעובד כוכבים שאינו מכירו אבל צעובד כוכבים שמינו מותר מפני שההוא כמחוייף ויחנא הנכנס לעיר ומללן שמיים שמה עמהם שאינו אלא כמחוייף להם ור"ה היה מפרש אסור לשאת ולתת עמהם דוקא במידי דתקרובת ולא איירי כלל בלקנות דודאי שרי ציון לנישנא דחולו ומודה ציון לנישנא דלפני עור לא תתן דלא אסורו אלא למכור דוקא מידי דתקרובת ולשאת ולתת הכי פ"י לשאת מהן המעות ולתת להם מידי דתקרובת חליפי המעות ומכאן ראה מדלישעיש (לקמן דף י.) בגמרא טעמא דלשאת ולתת עמהם אי משום הרווחה פירוט משום שמריית ומשמכר וחיל ומודה לעבודה כוכבים או דלמנא משום ולפני עור לא תתן מכשול וקאמר נפקא מינה דאיה ליה בהמה לדידיה ואי מידי דלאו דתקרובת אסור אמאי לא קאמר נפקא מינה למידי דלאו דתקרובת דמשום הרווחה איבה אלא וודאי מידי דלאו דתקרובת שרי דלא שייכא חולו ומודה נמקא וממכר כיון שזמן המעות תחת החפץ והוא לוקח וגם אינו צעובד כ"כ שירויח בסמוכה ובעויל דגמרא הכי מפרש טעמא דאסור לשאת ולתת עמהם צמירי דתקרובת משום הרווחה ומהי רבות כתיובת אפי' איה ליה לדידיה נמי אסור שמתוך שהיה לו הרבה בהמות יקרי מן המוכר או משום לפני עור ונפקא מינה דכי איה ליה בהמה לדידיה שרי ולפי פרי"ח אין לתמוה על מנהג העולם שאפילו אם היו מחזיקין אותם כעובדי עבודה כוכבים שהרי אינם עושים שום תקרובת אלא צמעות ובהו לא שייך הרווחה והרבה מעות מניינים להם לאותו דבר ומיהו נכון הוא להתמיר כשנא העובד כוכבים ואומר הלויני מעות לשקרי שקרוין אופרי"ר אבל ר' אלחנן אמר כי גם צמעות אופרי"ר אין שום אסור כי מה שהם נותנים אותם לגלמים ולכומרים אינו ממש לשם עבודה כוכבים אלא לזורך הנאחם:

Yisrael Israhel R' (12) ג'ס' (1390-1460) Germany

מסבירין דק נדוך... מל ישראל אל"ג דכנס... שאלה קצד

RAMA (CENSORED) (13) רמ"א (1520-1572) רב י"ד י"ש אמרים שאין כל דברים ארו אמורים אלא ובאורו זמן רב אבל (ס) בזמן הזה אינם בקיאים במיב אילייה לפיכך מותר לשאת ולתת עמהם ביום חנם ולהלוותם וכל שאר דברים:

רבה ואפילו נותנים המעות להכניס אין עושין מהם תקרובת או נוי אלילים אלא הכניסו חובלים וזוהי צו [מ] ועוד דלית ביה משום איבה אם יפרעו עמנו מהם ציוס חנם ואינו שדויים כתיבם וצריכים לשאת ולתת עמהם כל השנה [מ] ולכן אם נכנס לעיר ומלחם שמיים כיום חנם ימנא עמהם משום איבה דהוי כמחוייף להם (הכל בעור) [י] ומ"מ בעל נפש ירחיק ונלשמה עמהם אם יוכל לעשות שלא יהיה לו איבה בדבר (ב"ב בשם הר"ן) וכן אם שולח דודון לעובד כוכבים בזמן הזה ציוס חנם ימנא איה ליה ליה דודון צמח ההוא אם תפיר לו ישלח לו צ"ב ובערב ולא לא ישלח לו בנח עמנו (ח"ה סימן ק"ה)

RAMA (UNCENSORED) רמ"א (1520-1572) רב י"ד י"ש אמרים אלו אמרים אלא באורו זמן אבל בזמן הזה אינם בקיאים בגבוי לעיכר שחר לשאת ולתת עמהם ביום חנם ולהלוותם וכל שאר דברים: וזמנינו נותנים בהשואה לכהנים אין עושין מהם תקרובת או נוי אלילים וצריכים נו (ס) ועוד קהית צוק מקום הליכה אם יפלו עליהם מהם ביום חנם ואלו שנויים צריכים וצריכים להתיי ולתת עמהם כל השנה [מ] אם נכנס לעיר ומלחם שמיים כיום חנם ימנא עמהם משום איבה דהוי כמחוייף להם (הכל בעור) [י] ומ"מ בעל נפש ירחיק ונלשמה עמהם אם יוכל לעשות שלא יהיה לו איבה בדבר (ב"ב בשם הר"ן) וכן אם שולח דודון לעובד כוכבים בזמן הזה ציוס חנם ימנא איה ליה ליה דודון צמח ההוא אם תפיר לו ישלח לו צ"ב ובערב ולא לא ישלח לו בנח עמנו (ח"ה סימן ק"ה)

חשובה יראה ובהו כשאל... חשובה יראה ובהו כשאל... חשובה יראה ובהו כשאל... חשובה יראה ובהו כשאל...

דין ודחוקת עין ויין נסך ושאר אסורין

שאלה קצו... חשובה יראה ובהו כשאל... חשובה יראה ובהו כשאל... חשובה יראה ובהו כשאל...

קט מרר משא ופתן וכו... מ א אחר כך ודך (ה) לעסקו דכל תורה שאין עמה מלאכה כסוה כשלה ונזררת עין כי דשתי ישיבירי על דעת קונו וכל מקום לא י יתשה מ מלאכתו עקר אלא (ג) שרי ותורתו קבט וזה היה יתקיים בידו י וישא ויתן באמונה ויודר מלהובד שם שמים לבשלה שבכר מקום י שהארית השם משה סוטה משה ויודר "מלישבע אנוניו באמת שאלה עיירות חזו לניא המלך וכלם נזרבו בשביל שדיו עם שבתורת אע"פ שהיו מקיימים אותם ו יודר מלהשתתף עם עמים ש שאמ ב יתיובדו שבוהו ועבר משום לא ישמע על ש"ך:

הנה ויש תקולין צעזעים שוחמת סע (ג) כע"ס בזמן סוה משום שאין העברים כו"ס נעכמים כו"ס ואמ"ג דמצינו סע"ה ח"מ טולתם לעשה שמים ולרן אלא שחשחטיים שם שמים ודבר אחר ולא מליט שים גוה משום לפני טור לא מהן ממשול דברי מינע שוחמת סע [ר] סע"ק דע"ל ורבי' יוחם י"י ח"ס ומקטפת ריש פק דכבודא] ולתת ולשאת עמהם כל שוחמת כולוי עלתח שרי כלל יום מניסם (הגמ"י ס"ק מה' ע"ה) ועי"ל הלכות פ"ה ס' קמ"ו:

ומכל מקום לפי הסוגיא יש לי לדון שאיני מוצא שיהא נותר משום איבה אלא מה שאין בו אלא חשש הוראה אבל מה שיש לחוש בו למכשול שכנוף העבודה לא, וכן מצד גוים שבחוצה לארץ לא תותר אלא לפני האיד אבל יום האיד עצמו אסור וחרי' מנהג הותר אף ביום האיד הוא, ומתוך כך עקר הדברים ג' דאה לי שדברים אלו כלם לא באמרו אלא על עובדי האלילים וצורותיהם וצלמיהם אבל בזמנים הללו נאחר לגמרי, ומה שאמרו בגמרא "נצרי לעולם אסור, אני מפרשו מלשון נוצרים באים מארץ מרחק האמור בירמיה י, שקרא אותם העם נוצרים על שם נבוכד נצר י, וידוע שצלם השמש היה בבבל ושכל עם נבוכד נצר זהו עובדים לו, וכבר ידעת שהחמה משמשת ביום ראשון במנין ראשי ימים, ומתוך כך היו קורין לאורו יום נצרי על שם שהיה קבוע לנבוכד נצר על צד ממשלת חמה שבו, והדברים גראין וברורים.

(51) נאירי (14) R MENAHEM MEIRI (1249-1310)

Meiri, Beit Habechirah, Avodah Zarah, p. 4

It seems to me that these matters all pertain only to worshippers of idols and their forms and images, but that nowadays, these [commercial] activities are wholly permitted. As for the statement in the gemara that a "Christian is always forbidden [to be traded with]," I interpret it as derived from "watchers who come from a far country," as stated in Jeremiah, who referred to that nation as "notzrim" after [Babylonian King] Nebuchadnezzar; and it is known that there was an image of the sun in Babylon and the entire nation of Nebuchadnezzar worshipped it. And you already know that the sun serves on the first day in the enumeration of the beginnings of days, and that day accordingly was called "notzri" on account of its connection with the sun's dominion, all of which is obvious and clear.

(77) נאירי (15) MEIRI

שור של ישראל שנגח שור של נכרי פסור מדין רעהו ושל נכרי שנגח של ישראל בין תם בין מועד משלם גזק שלם מתוך שאין חסים על ממון וזולתם קונסין אותם שלא ירגילו עצמם להזיק ולפי מה שנאמר בגמרא דוקא בעממים שאינם גדורים בדרכי דתות ונימוסים כמו שאמר עליהם בגמרא ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח שלא קיימום עמד והתיר כמובן בל שעה שהדין מהייבם בכך הא כל ששבע מצות בידם דינם אצלנו כדיננו אצלם ואין נושאין פנים בדין לעצמנו ומעתה אין צריך לומר שכן באמות הגדרות בדרכי דתות ונימוסים.

Meiri, Beit Habechirah, Bava Kamma, p. 122

If the ox a Jew gores the ox of a gentile, [the Jew] is exempt [from paying damages] because of the [limiting] law of "one's peer" (re'ehu), but if a gentile's ox gores a Jew's, the gentile pays full damage, regardless of whether the ox is known as a goring ox or not because they do not care about the property of others so they are punished so that they should not habituate themselves to cause damage. In light of what is stated in the gemara this applies only to the nations that are not bound by the ways of religions and laws, as it says in the gemara, "He saw that the Noahides did not observe the seven commandments that they had accepted, and so he permitted their property" so long as justice condemns them to this. Thus, as long as they observe the seven commandments, their law with respect to us is the same as our law with respect to them, and we do not favor ourselves. This, then is the case *a fortiori* with regard to the nations that are bound by the ways of religions and laws.

(16) R MOSHE RIVKES (17th c.)

אחרו חזיל דבר זה חלל על העכו"ם שבו בוטחיהם סביו טובדי כוכביס ומולות ולא סיו חלתיים כיולת חלריס וכחודס בעולם חלל חלו הנשים אשר חלחנו חוהם ישראלים חוסים כלל שלהם ומפוזרים ביניהם הם מחתיים כחודס בעולם וכלילת חלריס וכציקרי דת וכל כוונתם לעושה שמים וארץ כמיס בעוסקים וכחילו רמיח נלחם ס' קכ"ו כהנה לא די שאין חיסור ככלילן חלל חלילנו חלחנו מחויבים להסתלל נלוחסוכלחטר חלחין כזכ בעל מעשה ס' בסדר כהנה בעסקו שפוך חמקך על כגוים אשר לא ידעון ערוו סעמיהם הסתלל ושיך על העכו"ם אשר חיוס מחלתיים כחודס בעולם ועינון סחוחות והנפלות אשר פשם כשיית לנו בחלריס ונחתן חורה חכל כגוים חלו אשר חלחנו כנילים חיים וחסוי' חתח כפיסם סם מחלתי' ככל חלק כמיס ועל חמרתינו חלחנו עומרי להסתלל חמיר על סלוססתלכות והסררי לסלחחם ועל כל מדינות וסקוחות חמסתיהם וכי' כרמיסם והלכס כר' יסועס כפרק חלק דף ק"ס ע"א דלפילו

The Rabbis said this in relation to the pagans of their own times only, who worshipped stars and the constellations and did not believe in the Exodus or in *creatio ex nihilo*. But the peoples in whose shade we, the people of Israel, are exiled and amongst whom we are dispersed do in fact believe in *creatio ex nihilo* and in the Exodus and in the main principles of religion, and their whole aim and intent is to the Maker of heaven and earth, as the codifiers have written. . . . So far, then, from our not being forbidden to save them, we are on the contrary obliged to pray for their welfare, and as Rabbi Eliezer Ashkenazi wrote at length on the Passover Haggadah, concerning the sentence *Pour out Thy wrath upon the peoples who have not known Thee* (Ps. lxxix. 6), it was King David, peace be upon him, who prayed to God to pour out His wrath on the heathen who did not believe in *creatio ex nihilo* and in the signs and wonders which God, Blessed be He, performed for us in Egypt, and at the giving of the Torah. But the Gentiles, in whose shadow we live and under whose wings we shelter, believe in all these things, as I have written; hence we stand on guard to pray continually for the welfare and success of the kingdom and the ministers, for all the States and places over which they rule; and indeed Maimonides ruled, in concurrence with Rabbi Joshua (B. T., *Sanhedrin*, 105a), that the pious of the Gentile nations too have a portion in the world to come.

הנהגה על הדבר הנאבד באמת הכריעה תורה, שאחר היאוש כבר כח השיתוף גובר בו על כח היחוד, והשיקול האלקי השוה בזה את כף המאזנים לצד הקומנוא, שגם בה נמצא גרעין טוב, ובלא יאוש נתן מקום להכריע על ידו את יתרון השימוש לטוב ולצדק בכח הרכוש. ע"כ בין ישראל לישראל המשפט הכללי הוא, שהשימוש בכח הרכוש הוא כערך שוה, כמובן ביחש נערך כללי, שאיגו צריך להזדקק לדקדוקי פרטים, וע"כ כח ההתיחדות עודנו פועל גם על האבדה, אבל אם החזקה היא שכח השימוש ברכוש זה כשיהי' ביד המוצא יהי' יותר נאות לטובת כלל האנושיות באחרית, מאשר יהי' ביד בעל האבדה, אז כבר מספקת היא תביעת הצדק להכריע לצד הקומנוא והשיתוף הכללי ג"כ באבידה מבלעדי יאוש, והוא איסור החזרת אבידה לגוי, שלולא הדעה הכוללת של רדיפת הצדק הרחוק לא די שלא הי' נאסר כ"א הי' נכנס בכלל חיוב, וע"כ בכל מקום שיוכל שם שמים להתקדש, וקדושת שם שמים היא באמת ע"י הכרה הבאה מן החוץ, שכחה של תורה פועל כ"כ על פרטי אישי האומה, לותר מזכויותיהם הפרטיות בשביל כבוד הכלל, שהיא עצמה מדה משובחת מאד, אז כבר הדבר חוזר לעצמיות חיובו, ו"דרכי שלום" זה הוא מיוסד על עומק האמת מצדי צדדים, ובשום אופן וענין אין צדקה לשום אומה בעולם להגביל זכויות חברתה בלא תכלית נשגבת כללית, ע"כ צדקו מליצי ישראל בתביעתם "הלא אב אחד לכולנו" 18, לבד מה שהעיקר הוא כדעת המאירי 14, שכל העמים שהם גדורים בנימוסים הגונים בין אדם לחבירו הם כבר נחשבים לגרים ושובשים בכל חיובי האדם, אמנם גם אם נאמר כפשטם של פוסקים אחרים ג"כ אין בזה בית מיחוש כיון שיש לפנינו ענין תכליתי.

מקום עיקר ענין (לפ"ה) סוד מופתים על ענין קיום יש. נותר להנחות מהן מאינין נמשך הגוים וניסוחים חלופים של חז"ל עינין ספרים. לענין לחונ לב ולהרכוש התכונות האלה ולתקן ידוע שגם פגודי ותלמידיו כיתוב כויל. כוסינו על מניית פורת ישראלים ענה נקשרים כל התעוים. נאסנו היום הם כאוות יעשו כדקם כלי זינה וזרעו וזלזל ישינו נכונם כדקם כסול. ע"כ סר"ק מצד מקורו כל לשום תכל להעם 4. כל תאוות גם לשי דברי בותכנו בלא תליון. אין שום יהודי רשאי לעזוב תורתו. פסרת פויל בכתבו לב לנטע כתב וז. חוהר חס אס תפולו. דאטטי לא יועיל לכם כלום ואפ"כ. אבי לכל אדם סטיוול. מהוא תשובה לעשות כל מנות דתורתי. וכן סטטט וס הוסיור ככתב א' לתורכטט. מהכחול לא יעשה ענין. ערל ודערל לא יעול. ובכאן טקטים על פויל מדוייק לרדיוס. כי כחצטח אמוס ערל ודערל. וכה טעל את טימוטיאום תעניו. ונסתוכנו כוס חולד. כי פטולקן ואת מתורת לעשרתו. פאוכיחיס לכאורס טנדעתן קתילס ביה ענדו וחכית עד כאלק ינאטיס. ולריוס פיס עשה אחר ערונדי. אד דט כל יודל פאעט עמי פאערני. כי קכאן נחאס ערל ודערל. וטלוסיו לא כאלו לכטל תורכ

עליהם, ועלינו לדרוש בשלומם, וחביב אדם שנברא בצלם (עיין תפארת ישראל אבות), זה אפילו בעובדי ע"ז, וכל שכן שאומות העולם שבזמנינו אינם עובדי ע"ז (ועיין רע"ב פ"א דמס' ע"ז משנה א), וכל שהדורות מתקדמים נעקרה יותר ע"ז מלבם (ואפילו אותם שמשתחיים לצלם, אולי בזמנינו הוא אצלם כעין אנדרטא, וצ"ע).

וכנראה זהו הטעם שהקילו וחזרו והקילו בנוגע לדיני נכרים לענין שכירות בתים ומכירת בהמות ואיסור הנאה ביין, ועוד, ואפילו יש מהם שעובדים ע"ז, רובא דרובא מהם לענין כלל גרי תושב, ומה שפסקו בגמרא (יבמות מו, ע"ז סד) שגר תושב צריך לקבל עליו בפני שלשה שבע מצוות בני נח, ע"פ צווי משה רבעי"ה מפי ה' זהו לענין חיוב פרנסה ודירה בארץ ישראל, אבל לענין לצאת מכלל עובד ע"ז, כיון שכופר בע"ז ומודה בחיוב ז' מצוות — גר תושב הוא כג"ל.

אמנם גם בנוגע לאומות העולם אם הן קורין להי"ת אלהא דא-להיא (עיין סוף מס' מנחות) הכתוב מזכירן לטובה, וכבר כתבו שבני נח לא נצטוו על השיתוף, ופשטות הכתובים כן הוא (ועיין בביאור הגאון מעקלענבורג), ורק בזמן שנתיישבו בארץ ישראל היה עליהם להסתלק לגמרי מע"ז, אבל כשהם כל אחד במקומו ע"ז נאמר בחז"ל "לטורדם מהעולם", רצונם לומר, שעונשם בעוה"ב, ואין אנו אחראים

The Torah states, "Tzedek, tzedek you shall pursue" (Deuteronomy 16:20). Why should the Torah repeat the term *tzedek*? Rabbenu Bachaye, the student of the Ramban, in his work *Kad Hakemach*, interprets that the Torah intimates how the same standard of justice and righteousness that is applied toward our Jewish brothers is also to be applied toward all Gentiles. When one delves into the *halachah*, one can readily see that the Torah does not make a distinction between Jews and non-Jews within the realm of *mishpat* and *tzedek*. A trespass committed against the property of a pagan is just as criminal as one committed against the property of a Jew. It is true that the *aveidah*, the lost object, of a pagan that inadvertently comes into the possession of a Jew is permitted. However, this *halachah* is subject to two qualifications. One distinction is between an idol worshipper, whose lost object is permitted, and a non-pagan Gentile, whose lost goods are forbidden. Significantly, the *Meiri* (in the *Shitah M'kubetzes* on *Bava Kama* 113a) writes that based on this difference between the status of pagans and non-pagans, we assume that today there are no pagans for religious worship. Hence, all lost property that comes into possession of a Jew must be returned to its proper owner. The second qualification of the *halachah* permitting lost goods of a Gentile is mentioned in the *Sefer Mitzvos Hagadol*: Lost items of a pagan are not really permitted. Rather, such objects do not fall into the category of *gezel*, stealing, but still involve a violation of "The remnant of Israel shall not do iniquity or speak lies" (Zephaniah 3:13). Taking and keeping the lost object of a pagan would still be considered an unjust and unfair act inasmuch as it runs counter to the principle of human rights and to the concept of *tzedek*, which must be shown to Jews and non-Jews alike.

ג' דברי סג"ח (21) R' EUEZER WALDENBURG (1915-2006)
 פ' אה"ק פ' אה"ק

ג) להדברים הנאמרים בפרק ד' מקונטרסו היקר בשיטת הרמב"ם בפ"י מע"ז באיסור לרחם עליהם וכו' יש להעיר בכאן לשיטה חדשה שאנו מוצאים בדברי אחד מהראשונים ז"ל והוא לדברי המאירי בע"ז ד' כ"ו ע"א ד"ה הגוים שמפרש דנה שאמרו העכו"ם והרועים בהמה דקה לא מעלין ולא מורדין, דאין הכוונה שאסור להעלותם, אלא הכוונה ד"כל שבא להם ההיזק מאליו אין אנו מצווים להשתדל בהצללתם" ור"ל דרק אין אנו מצווים באופן חיובי להשתדל בהצללתם אבל גם איסור אין אם אנו כן רוצים להשתדל בהצללתם.

ולשיטתו זאת מוסיף המאירי שם וכותב, "ואף בזו של גוים צריך אתה לבחון מה שהקדמנו באיזה גוי הוא אומר כן ר"ל שבעובדי אלילים נאמר שלא היו גדורים בדרכי הדתות ואדרבה כל עבירה וכל כיעור יפה בעיניהם וכבר אמר ראש הפילוסופים הרגו מי שאין לו דת, הא כל שהוא מעובדי האלהות אע"פ שאינו מכלל הדת אינו בדין זה חלילה וחס" ע"ש. ולא מסתבר לומר ששיטה שלימה זאת כתבה המאירי רק בגלל הצנזורה ומפאת דרכי שלום, ולכן הדברים האלה של המאירי יכולים לשמש לנו למקור בית אב בבואנו לדון מסביב לבעיות אלה בנוגע להאומות שבזמנינו.

22 LETTER FROM R' YECHIEL YAAKOV WEINBERG
(1884 - 1966)

November 15, 1965

In Switzerland, even among the German Jews, the extremist *basidut* has become strong. They despise academic studies and run to every rebbe who is dressed in a *streimel* and white stockings. Also in Israel there is an increase in fanaticism and the despising of academic studies in the yeshivot and circles close to them. There are a few psychological reasons for the strengthening of this spirit. One of them is the wish to raise up the destruction of the past, that which was destroyed by the Nazis. Second, the secular nationalism is empty and barren, and those who stand at its head are petty and insignificant, lacking any exalted, enthusiastic spirituality. Despite this I am planning on visiting Israel this winter and seeing if it is possible and proper for me to settle there.

The chief rabbis of Israel treat me with honor. Rabbi [Isser Yehudah] Unterman writes me his *hiddushim*, doubts and problems. He is burdened with the duty of defending traditional life, and his mind is not free to think deeply about Judaism. In Israel they speak with excitement about Rabbi Dr. Soloveitchik. He protested against those who wish to approach the Vatican and are attempting to secure from it words of conciliation with regard to Judaism.³⁹

In my opinion it is fitting to put an end to the hatred of the religions for each other. More than Christianity hates Judaism, Judaism hates Christianity. There is a dispute if stealing from Gentiles is forbidden from the Torah,⁴⁰ everyone holds that deceiving a Gentile and cancelling his debt is permitted,⁴¹ one is not to return a lost object to a Gentile,⁴² according to R. Tam intercourse with a Gentile does not render a woman forbidden to her husband,⁴³ *their issue is like the issue [of horses]*.⁴⁴ According to Maimonides, if a Jew has sex with a Gentile [woman], the Gentile is killed because the Jew stumbled into sin through her. The law of a Gentile is the same as that of an animal.⁴⁵ Maimonides derived this law on his own. It is not found in the *Bavli* or *Yerushalmi*. We must solemnly and formally declare that in our day this does not apply. Meiri wrote as such,⁴⁶ but the teachers and *ramim* whisper in the ears of the students that all this was written because of the censor.⁴⁷